

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI KÖZLÖNY

Szerkeszti a püspöki hivatal
A szerkesztésért felelős FUTÓ ANDRÁS
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
DEBRECEN, KÁLVIN-TÉR 17. SZ.

Megjelenik minden hó 15-én. = Előfizetési ár 1 évre 4 P 80 f.
Postatakarékpénztári csekk számla: 43,916.

DR. BALTAZÁR DEZSŐ

A TISZÁNTÚLI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET PÜSPÖKE
1871—1936

DR. BALTAZÁR DEZSŐ

1871—1936.

Hosszú idő, talán egy emberöltő, vagy még több is, kell ahhoz, hogy egészen világosan lehessen látni a Baltazár Dezső értékét, különösen a magyar református egyház és intézményei szempontjából.

Ma még egyszerűen az emberi értékét sem lehet tisztán látni. A kortárs szeme elhomályosodik a határtalan szeretettől, vagy a hatalmas ellenfél iránt akaratlanul is érzett izzó ellenszenvtől. Igaz, ez a két ellentétes érzelm, amely kivált püspöki működése kezdetén és a megválasztását előző években szinte egetverő hullámokat vetett, hova inkább nivellálódott. Rajongóinak száma is csökkent, hiszen mindent, amit tőle vártak, ő sem valósíthatott meg, s anélkül is: a régi hívek közül nagyon sokat elvitt negyedszázad alatt a kérlelhetetlen Parancsoló, új bizalmasokat szerezni pedig magasabb életkorban és magas állásban szinte lehetetlen; az előkelő öreg uraknak már csak hódolóiuk vannak, nem rajongóiuk. De kisebb lett ellenségeinek a száma és az ellene szegzett gyűlölet indulata is, részben mert elmaradtak a rettegett eredmények, részben mert sokan megismerték személyében az addig csak hírből hallott Baltazárt, márpedig aki megismerte, meg is szerette a szépségéért, a szónoki nagyságáért, a fényes elméjéért, a gazdag tudásáért, a nyájas modoráért, a meleg szívéért, a mindenkivel jöttenni akarásáért. Persze, elegen nem ismerhették meg, sőt — ebben van valamely tragédia — hova inkább azoknak nem volt módjuk jól megismerni, akik az ő közvetlen táborát alkotják.

Az olyan embert, akinek az egyénisége Isten különös kegyelméből csupa vonzás és szeretetreméltóság, fel kellene menteni minden közéleti munkától és azt kellene egyetlen feladatává tenni, hogy arról az eszméről, amelynek szolgálatában áll, beszélgesse az emberekkel. Így tudna igazán eredményeket érni el, mert rajta keresztül kedvessé válik a szolgált eszme is és mert sohasem kénytelen közéleti harcokban másokkal összeütközni, sohasem kerülhet emberi indulatok uralma alá és sohasem kénytelen a segítségét keresők elől halaszthatatlan munkája végzése miatt elzárkózni.

Baltazár Dezsőt ellenben szinte elborította a kötelességek óriás halmaza. Amit a hivatala hozott magával, az is sok egy embernek, amit maga vállalt hozzá, az meg talán még több. Amellett ő soha életében nem dolgozott félkézzel, hanem minden munkához alaposan hozzá szokott látni. A komoly munka végzésének megint nincs nagyobb akadálya, mint az egymást váltogató kérelmezőkkel folyvást más témáról beszélgetni. Így aztán nem lehet csodálni — egészségének meggyöngyülése sem kellett hozzá —, hogy mind gyakrabban hangzott fela szigorú szó: Püspök úr nem fogadhatja. Hát hiszen írásban is el lehet a kérést mondani s a kérőnek az eredmény szempontjából talán egyremegy. Ám nem mindegy a szeretet kapcsolata szempontjából. Mert akin egyszer rajta nyugodott a Baltazár Dezső szelid tekintete, akinek fülébe bűgött a Baltazár orgonahangja, akit felderített a Baltazár jóízű tréfája, vagy felmelegített közvetlen barátságos bánásmódja, az már nem bánja azt sem, ha nem lesz neki igaza, csakhogy ezzel a kedves, aranyos, ezzel a nagyszerű, csudálatos emberrel beszélhetett.

A magasan állót azonban azok is látják, akik távol vannak tőle. Látják, sőt nézik is. Különösen nagy érdeklődéssel nézik azért, hogy hol lehet a ragyogásában foltot találni. Kivált akkor, ha évtizedeken át nemcsökkenő buzgósággal figyelmeztetnek arra, hogy bizony van ott sokféle folt, ilyen is, olyan is. Nincs eredményesebb munka, mint megátalkodottan ismételni ugyanazokat a tételeket, bármennyire valótlank is, az emberek egy része végül mégis csak elhisz belőlük valamit. Ha nagyon keresnénk, bizonyára könnyen találunk Magyarországon papok között is, mások között is nem egy előkelőséget, aki élénk és nem mindenkinek tetsző politikai szerepléssel indította meg pályája felfelé ívelését. Olyat még többet, aki több évtizedes közéleti működése alatt nem egyszer változtatta az irányát. Olyat kötettszámra, aki készséggel vállalt „közgazdasági tevékenységet” valamely részvénytársaság igazgatóságában, nem mindig elsőrangú szakértelemmel és nem mindig kizárólag maga-fajtájabeliek körében. Mégis Baltazárban kárhoztatták, hogy politizál, hogy nem mindig következetes (Bismarck szerint csak az ökör az), hogy anyagi

érdekből (meennyi könnyet letörölt ez az anyagi érdek!) zsidókkal is barátkozik. Ezeket a — másoknál is meglevő — foltokat mind számontartották azok, akik sohasem jutottak, vagy nem eléggé jutottak a Baltazár búvkörébe. Nem olyan fanatikus gyűlölettel harsogva róluk, mint pár évtizeddel ezelőtt, de annál jobban bevésve a lelkek mélyére.

Ezért nem lehet a Baltazár Dezső jelentőségét a magyar református egyházban ma még reálisan értékelni. Az kell, hogy teljesen szűnjön meg a rajongás is, meg az elfogult ellenszenv is. Akkor kell majd nyugodtan végig vizsgálni, hogy a Baltazár Dezső püspökségének huszonöt esztendeje alatt mi is történt a Tiszántúlon s az egész magyarországi reformátusság körében, és hogy abban, ami történt, mi része van az ő munkájának és az ő magatartásának. Majd akkor, történeti távlatból meg lehet ítélni, hogy ami alkottatott — sok alkotás esik erre a negyedszázadra —, mennyiben az ő érdeme és ami elmaradt vagy hanyatlott, mennyiben esik az ő rovására. Ma csak azt tudhatjuk, hogy sokáig fogjuk érezni ennek a kivételesen nagy egyéniségnek hiányát. Érezni fogják még azok is, akik életében ellenfelei voltak.

Azt pedig már most is meg lehet állapítani, hogy a Kálvineumokat is létesítő Országos Református Lelkészegyesület sohasem született volna meg Baltazár Dezső nélkül. Továbbá, hogy az amerikai gyűjtés, amelynek eredménye a Kollégium terhes adósságának kifizetése és a negyedmilió tőkéjű Baltazár—Amerikai-alapítvány, egyesegyedül a Baltazár Dezső nagy tette. Az a sok száz, sőt sok ezer gyermek, akik a Kálvineumokban nőnek és az alapítvány jótéteményével folytatják iskoláikat, a Baltazár Dezső lelki nagyságának, szerető szívének és tenni tudásának hirdető tábora.

Lehet, hogy ezeknek mindegyike sem lesz hálás a nagy jóltevő iránt. De ha semmi más nem is, ez a két alkotás biztosítja, hogy Baltazár Dezsőről a földi részekkel lefoszlik a sok kis kritika, ellenben neve, mivelta azok közé a létezők közé tartozik, amelyekről a költő azt mondja, hogy fennmarad és nőttön nő tiszta fénye, amint időben, térben távozik.

Kun Béla.

Pásztor búcsúja.

*Ez az én nyájam, az én népem!
Ezekért hullott annyi éven
napok hevén a verejtékem.*

*Ezeknek voltam őrizője,
jorrásvízhez terelgetője,
rossz napokban a megvédője.*

*Ez az én népem, az én nyájam!
A templomban, Isten házában
igét ezeknek prédikáltam.*

*Ezeket vittem imádságban
Isten, Eléd és jó, ha láttam,
hogy egyik már a szárnyalásban.*

*Hogy együtt hittel, leborulva
egyetlen virágkoszorúba,
Neked szolgál az ember újra...*

*Ha közöttük csak egyet láttam,
hogy rám hallgat, hogy jön utánam
úgy, mint a Krisztus nyomdokában:*

*Nem fáj a búcsú, nem a válás:
hiszen lesz nekem örök szállás
és lesz majd egyszer viszontlátás.*

*ha Szentlelked már bennük lángolt,
ez a lobogás olyan láng volt,
hogy a hűlen is odapártolt.*

*Itt van, akikkel együtt sírtam
s együtt örültem, amíg bírtam,
kikkel egy leszek lent a sírban.*

*Most még látnak, de nemsokára
nem támaszkodik már botjára
pásztoruk. Indul nagy útjára.*

*Most még szemeim rajtuk, kiken
tekintetem is úgy elpihen,
hogy mindegyikre áldást viszen.*

*S feljűk nyuló áldó kezem,
mikkel beljűk ölelkezem
a Mózesé a Nébó hegyen...*

*És nem az fáj már, hogy leltem
az életem s hogy itt a végem
s másnak kell adni már vetésem.*

SIPOS KÁROLY.

Baltazár Dezső életrajza.

A múlt század második felének derekán Hajdúböszörmény legtekintélyesebb, legműveltebb s a református keresztyéni erényekben legtündöklőbb családja közé tartozott a Baltazár-familia. A családfő, Baltazár János, az ősi francia-svájci, de hazánkban már a XVI. század közepe óta meggyökeresedett és előkelő szerephez jutott katonacsalád leszármazottja, a régi Hajdúkerület hítes mérnöke, szépkötésű, vidámkedélyű, tudománykedvelő és művészelkű férfiú volt. Felesége, a hitvalló gályarab késői unokája, a szelid és imádságos lelkű Czeglédy Mária, mintaszerű családanya. Házasságukból öt gyermek született: Gábor, Mária, Jenő, János és 1871 nov. 15-én Dezső.

Dezső, a család „öreg”-e, iskoláit a gimnázium hat osztályával bezárólag, szülővárosában végezte. Aztán a debreceni Kollégium gimnáziumába jött át, mert a hajdúböszörményi középiskola, mint régi pártikula, akkorára még nem nőhetett ki magát a mai teljes gimnáziummá. Mindkét helyen a komolyságnak, a vasszorgalomnak s a barátok megválogatásánál is a magasabbrendű erkölcsi igényekhez igazodásnak volt a példaképe.

Középiskolai elvégzésével 1891-ben a Kollégium theologiai fakultására iratkozott be. Ekkor már félárva volt: édesatyja az előző évben elhunyt. E csapás amennyire megsebezte jó gyermeki szívét, annyira újabb acélrugóval feszítette neki még több energia-kifejtésre különben is veleszületett munkabírást. Ezek az évek (1891—1894) azok, mikor Baltazár Dezső a maga erején tartotta fenn magát: nevelősködésből, a főiskolai pénztárban végzett számadási könyvelésből, tornatanításból és 1894-ben nemcsak a hittanhallgatóknak könnyen érthető mellette szavazása, de a joghallgató ifjaknak is melléje állása folytán elnyert könyvtárosi tisztség jövedelméből. E széleskörű elfoglaltság azonban a leckeórák látogatásának lelkiismeretes teljesítése mellett nappali idejét annyira felemésztette, hogy saját tanulmányi kötelességeinek végzésére már csak a hajnali és a késő esti órák maradtak számára. De még így is első volt az elsők közt, úgyhogy, mikor az akkori miniszterelnök, Tisza Kálmán családjában egy nevelői állás megürült s annak betöltése a professzori kar belátására bízott, a kiválasztás nem okozott problémát. Egyértelmű határozatból Baltazár Dezső küldetett ki nevelőnek.

Fordulópont volt megboldogult püspökünk életében a Tisza-családban eltöltött nevelői pár év. Ez tárt fel előtte óriási távlatokat, melyeknek horizontjára a maga erejében bizton-bizás érzésével rajzolhatta fel jövő élete nagyméretű terveit. Itt kapott impulzust arra, hogy magát továbbképezze s lehetőséget, hogy e továbbképezésnek határozott iránya legyen. A magyar politikai élet szűkszavú, de kijelentéseiben megfontolt „generális”-ától a gyakorlati politika világába nyert tájékoztató bepillantást; a miniszterelnöki családnál megforduló vendégek személyeiben Magyarország legjelentősebb alakjait tanulta közelebről megismerni; a kegyelmes asszonynak a kivételesek közt is kivételesen magasműveltségű és kényesízlésű személyisége a

társalgás magas nyíója s a fellépés biztossága tekintetében volt folytatólagos iskolája a különben is születésével adódott rátermettségenek; hivatása pedig a jóeszű és finomlelkű Lajos gróf nevelése arra nyújtott neki módot, hogy vele együtt külföldre kiutazván, az 1896—97. isk. évben a legkiválóbb német jogi professzorokat hallgathassa, hogy aztán hazatérve, itthon 1897 végén jogi doktorátust szerezzen.

Tudományos eszménye az egyházjog volt. Már theologus korában, mikor a Szentírás első rendszeres átolvasásába belekezdett, azokat a locusokat keresgette, tanulmányozta, melyek az egyháznak bibliai eszményen megépült szervezetét adják meg. Ez alapon végzett gyökeres tanulmányai már ez időben bátorították, hogy az akkori kor legelső szaktekintélyével szemben vállaljon elvi harcot. Ez egyházjogi polémia volt az első alkalom, mikor a Baltazár névre az országban felfigyeltek.

Nevelői pályája végén az elhelyezkedési lehetőségek és képességeinek azokhoz mérése állította nehéz probléma elé. A falun való lelkészre nem érzett magában hajlandóságot, annál inkább foglalkozott azonban azzal a gondolattal, hogy pályáját a közhivataloskodásból indítja meg. Ott volt mellette a hatalmas támasz, Tisza Kálmán, aki neki a kultuszminisztérium nemkatholikus ügyosztályában az épp az időben életbe léptetett kongruatörvény végrehajtásának előadói tisztségét ajánlotta fel. Az ajánlat a jövő számításába annyira belevágott, hogy nemcsak örömmel fogadta el, de arra az elhatározásra is bírta, hogy gyakorló lelkészkedésének végképpen búcsút mond. Szerencsére Szász Károly püspök, akinek e szándékát hivatalosan be is jelentette, lebeszélte elhatározásáról, hogy lelkészi oklevélét az egyházkerületnek beszolgáltassa. Ezt hát megtartotta, a budapesti egyháznál bejegyzett segédlelkészé lett, a Lorántffy Zsuzsánna egyesületben egy s más belmissziós munkakört vállalt, egyébként azonban a kultuszminisztériumban dolgozott. Minta-szerű közhivatalnok volt: pontos, rendes, megbízható s annyira gyorskezü munkás, hogy Barkóczy Sándor kijelentése szerint 10 év alatt sem lett volna végrehajtva nála nélkül a bonyolult kongruális törvény. Pedig ő mindössze két évig dolgozott rajta.

A köztisztviselői pálya mégsem Baltazár számára termelt. Az ő vezetésre született egyénisége csak önálló irányításra törő lelki és szellemi erőinek küzdelmes lefolyásával helyezkedhetett bele az adminisztrációs gépezet sívára, léleknélküli munkakörébe. Nem sok gondolkodásába került tehát a döntés, mikor a hajdúszoboszlói gyülekezet 1900-ban egyik lelkipásztori állására meghívta. Ekkor már házas ember volt, nőül vevén előző évben az édesapjával kezdettől fogva baráti meleg viszonyban élő U. Szabó Mihály hajdúböszörményi orsz. képviselő Izabella nevű leányát.

Baltazár az addig megszokott s inkább csak a szószéki szolgálatra szorítózkodó lelkipásztori munkakört egy akkor még kevésbé gyakorolt s a nála jelentkező formájában pedig egyenesen meghökentető új elemmel, a belmisszióval, gyarapította.

Neki előző kivételes helyzetében, a miniszterelnöki családban és miniszteri fogalmazói munkakörében megadatott, hogy közállapotainkat az áttekintés legmagasabb helyeiről és már ifjonta megismerje. Ez az áttekintés a magárahagyott és csak az internacionalizmus demagógiájának zsákmányául kitett magyar kálvinista nép sorsára irányította a figyelmét, lelkipásztori munkatervét tehát ehhez mértén állapította meg. Gyakorlati érzéke szilárd és bátor meggyőződésére érte benne, hogy a nemzetköziség vörös és fekete veszedelmét a gondjaira bízott nyájtól csak úgy tarthatja távol, ha mélyeséges hitével, törhetetlen magyarságával maga veszi át a nép társadalmi és politikai gondolkodásának az irányítását. Az is meggyőződése volt, hogy a kereszténység bibliai örökigazságai a gyakorlati étellel a legszorosabb viszonyban vannak s azokban van az egyetlen szilárd fundamentum, melyen életrendszerek nyugodhatnak és az egész társadalmi berendezkedés felépülhet. Ma a misszionáló érdeklődés mind nagyobb és nagyobb figyelemmel fordul a Barth-féle pastoratio felé, akkoriban azonban Baltazár társadalmi és szervező programját még sok gyanakvás s még több kárhözváltás kísérte. Kezdtél veszedelmes ember színébe keveredni, csak azért, mert híveinek nemcsak prédikátora, hanem politikai és társadalmi vezetője lett.

Apostoli lelkessége és buzgósága, képességeinek páratlan nagyvonalúsága, a lelkészársak közt és a gyülekezetek előtt elért népszerűsége gyorsan ívelő pályát nyitottak meg előtte. 1901-ben egyházmegyei jegyző, 1902-ben egyházkerületi képviselő, 1903-ban zsinati képviselő, 1904-ben pedig az Alsószabolcs-hajdúvidéki egyházmegye esperese, egy szersmind a hajdúböszörményi gyülekezet lelkipásztorá lett.

Vezérsége termett egyénisége előtt az érvényesülés mezeje már esperességével hatalmasan bővült. Politikai és közéleti renddel foglalkozó cikkei, esperesi beszámolói, az általa megszervezett Országos Református Lelkészegyesület hivatalos lapjában 1907 óta állandóan írt vezércikkei egyre nagyobb arányokban mutatták a jövő nagy egyházpolitikus közlegését, akinek van bátorsága felfedni a reakciós politika mesterkedéseit, van szervező ereje vele szemben az egyház konszolidációs alapjainak a megvetéséhez s van tudományos felkészültsége és kitartása többek közt a szekularizáció szükségességének bátor hangoztatásához s végrehajtása követeléséhez.

Ez időre esik Kiss Áron püspök halála, — a békéslelkű főpásztoré, aki vezéri helyét is már az emberi élet oly szakában foglalta el, amelyet már csak elérni is egyes kiválasztottainak enged meg a Főbölcsesség, de amelyben a természet örök törvényei szerint az ember szellemi és testi erői mindenestre már csak a csendes ellanyhulás felé kezdenek hanyatlani. Hanyatlása volt ez a másfél évtizedre terjedő korszak a tiszántúli kálvinizmus potenciális erőinek is. Természetes tehát, hogy Kiss Áron halálával oly tetterős kezek után várt az egyházkerület, mely az omladozásra megbontott falakat újjá építhetné. Sok éber szem választása ekkor az ifjú esperes felé irányult. Am az ő órája ekkor még nem látszott eljöttnek. A bátortalanok, a kényelmeskedők, a könnyebben megalkuvók, vagy éppen gyanakvók

bizalmatlansága pár évre — míg a helyette megválasztott nagyérdemű Eröss Lajos élt — félreállította. Közben azonban nemcsak az addig dubitatív lelkek bizalmatlansága oldódott fel iránta, hanem Dégenfeld József gróf főgondnok és Tisza István miniszterelnök politikai aggodalmai is eloszlottak. S mikor 1911-ben a Tiszántúli egyházkerület püspöki széke megürült, egyházi és világi vezetőségünk az ellenmondás elenyésző csekélységével szemben őt emelte e méltóságra.

Baltazár Dezső a püspöki beiktatáson (aug. 15) tömören összefoglalva így adta püspöki programját, melynek betöltésére valóban egész életét ráadta:

Legjobb törekvéssel azon leszek, hogy az állam a békekesség művében (felekezeti béke) segítségére jöjjön és a felekezeti békekesség alapokmányát: az 1848. évi XX. törvénycikket minden vonatkozásban végrehajtva egyenlő és igazságos osztályt szerez gyermekei között, hogy ne legyen módja egyiknek elmerülni a gazdagságban, másikkal a nyomorúságban, mely mindkettő kárvallásra szokta vinni az erkölcsöket, vagy legalábbis idegenséget és keserűséget szerez a testvérek között... De maradjunk bár tovább is szegénységben, alányomott megkülönböztetésben, vagy lépünk bár be a megszokott jólét családi otthonába, az új idők követelményeihez nevelt papi nemzedékkel, a hitélet mélyítésével, a lelki gondozás hatékony felkarolásával, a történelmi alapok megőrzésével, egyházalkotmányunknak és intézményeinknek kor- és elvszerű kiépítésével a lelkeszi és világi elem egyensúlyos érvényesülésével, az egyetemes papság varázsával, a tudománnyal, amelynek levegőt, szabadságot adunk, a hittel, amit az evangéliumból vettünk, a józan erkölccsel, amit arra építünk és a szeretettel, ami mindennél nagyobb hazánkat s benne egyházunkat Isten dicsőségére híven szolgálva, bátran megyünk a jövő elé, melynek reményességét Istenben vetjük.

Óriási volt a munkatér, mely az elvégzendő feladatok tömegét állította a fiatal püspök elé. S elég volt pár esztendő, hogy az egyházkerületi főjegyzői feljegyzés megállapíthassa: „Egyházunkat nagy kezdeményezésekkel gazdagítja. A felekkel és hívekkel való soknemű érintkezés, a számnélküli üléseken irányító résztvevés, a főiskola ügyeinek meleg felkarolása, a szeretet nagy nevelő, fejlesztő elvének követelesére kötelező bevitel, az iskolai kormányzat s belélet minden alkalmába, a diakonisszaképzőintézet eszméjének folytonos érlelése, az egyetem kérdésének egyházi s iskolai nagy érdekeinek szellemében megoldásra való buzgó törekvés, társadalmi, tudományos akciók élére állás, templomok szentelése, gyülekezetek látogatása, a szeretet nagy alkotásának, a Kálvineumnak sikereiben, áldásokban gazdag apostoli lélekkel s módon való szolgálata, ezzel a magyar református lelkeszi kar s egyház egykor közelismert, de később lehanyaglott magas szellemi színvonalának s társadalmi missziójának a régi fényben való visszaállítás, a különböző tudományos egyházi irodalmi alkalmakon tudásának, szónoki erejének, szíve melegének a társadalmi hajtóerők sorába való bevitel, az egyházunk jövője szempontjából elhatározó kihatású belmissziói kurzusnak rendezése, irányítása, a református nőnevelés ügyének egyesületi úton az őt megillető helyre való felemelése, általában a tanügy terén kifejtett eszmélet, irányító működése egy-egy álló-

másai annak a diadalmas útnak, mely egyházi megosztott társadalmi életünk jobb jövőjéhez vezet. Minde teljesítményekre pedig a koronát az új egytemmel tette fel, melynek 1914-ben történt megnyitása az ő buzgóságának és hónapokra terjedő szakadatlan munkájának volt az eredménye.

A világháború kitörése a püspöki munkakört óriási mértékben kiszélesítette. Ha csak azt az egyenként hetekre terjedő háromszori harctéri útját nézzük is, melyben a különböző harctereken küzdő fiainkat meglátogatta, már megnyertük mértékét a lelkipásztori kötelességérzésnek, melynek parancsolatát egész életében elsősorban magára nézve tartotta legkomolyabbnak. Harctéri útja mellett a hadbavonult lelkészek adminisztrációja, a különleges helyzetben magukban maradt gyülekezeteknek tanácsal való vezérlése, a szorongatott anyagi helyzetbe jutott lelkipásztorok és lelkési özvegyek érdekében tett fáradozásai alkották többletét a különben is nagy mértékben felszaporodott püspöki adminisztrációnak.

S aztán jöttek a megpróbáltatások idői, amelyekben meg kellett ismernie a legrútább emberi halálanságot, a gonoszok kezétől szenvedett sanyargatást, bebörtönöztetést, oláh martalócok előtt való megaláztatást, a családja életéért való remegést, becsületének meghurcoltatását s minden képzelhető lelki szenvedést, melynek keserűségével színgig töltötte a poharát az az áldatlan s válságos kor.

A forradalmak elzúgása után a romok eltakarítása és az újjáépítés munkája várakozott rá. Kedve és alkotó ereje visszatért s új szintet kapott. Lelkén megegyszer árborongott a mult eseményeinek sötét árnya („Próbáltatások idejéből“) de tovaúzve azokat még nagyobb energiával fogott újabb tervekhez és alkotásokhoz, jól tudván, hogy „Isten által vagyunk, amik vagyunk, és az Ő kegyelme nélkül éppen úgy hiábavalók, mint ahogy az Ő kegyelmével mindenre képesek és elégségesek“.

Generális vizitációt újra megkezdte, a lelkész-képzés és a belmisszió fokozatos emelésére terveket dolgozott, a Kollégium elértéktelenedett tanulmányi és ifjúsági segítő alapjainak feltámasztása végett alamizsnagyüjtés céljából Amerikába két ízben (1922, 1925) kiutazott. Aztán ismét viharba került, melyek a felekezeti békebontás és a politikai manőveren támasztottak ellene. A férfias bátorsággal vívott harcából diadalmasan bontakozott ki s a szenvedett bánalmakért tisztességének e legmagasabb helyről jött kitüntetés adott elégtételt.

„Amaz ős kösziklából kivágattatott szírt“ leomlott. A nagy „bibliás“ püspök halott. A nyári jubileumi ünnepség verőfénye a katefalk sötétségébe hullott alá. Most már jaj minékünk, „elesett a mi fejünknek koronája“.

Dr. Nagy Sándor.

A B. F. R. A.

„Elég néked az én kegyelmem.“
II. Kor. 12:9.

A mérhetetlen csapás súlya alatt összetörve, Isten kifürkészhetetlen akaratán gyermeki alázattal megnyugodva, imádságunkat az Örökkévalósághoz küldve jelentjük, hogy családjunk feje és büszkesége, a legjobb férj, apa, nagypapa, testvér és rokon

D. DR. BALTAZÁR DEZSŐ

a Református Egyetemes Konvent és Zsinat, a közös protestáns bizottság, és a debreceni Presbiterium elnöke; m. kir. ítkos tanácsos, a magyar törvényhozás felsőházának tagja; az I. oszt. magyar érdemkereszt, a vöröskereszt I. oszt. díszjelvényeinek birtokosa; a debreceni m. kir. Tisza István tudománygyem református hittudományi, jog- és államtudományi karának tiszteleti doktora; Debrecen sz. kir. város és Hajdú vármegye törvényhatósági bizottságainak örökös tagja; az Országos Református Lelkészegyesület elnöke; több tudományos társaság tiszteleti és rendes tagja; számos egyházi és társadalmi egyesület díszelnöke, stb.

1936. augusztus 25-én délután 5 órakor súlyos szenvedés után, életének 65-ik, boldog házasságának 38-ik esztendejében elhunyt.

A temetési szertartás augusztus 29-én délelőtt 9 órakor kezdődik a Kollégium dísztermében, folytatódik a Nagytemplomban és véget ér a Köztemetőben a díszsírhelynél.

Lelke Teremtőjéhez megtért, elfáradt teste az anyaföldben pihen meg, áldott emlékezetét soha el nem múló kegyelettel őrizzük.

Debrecen, 1936. augusztus hó 26.

Özvegye: D. Dr. Baltazár Dezsőné U. Szabó Izabella.

Gyermekei, vejei és menyei:

Baltazár Katalin és férje: Kolozsváry Kiss László,
Dr. Baltazár János és neje: Bunford Mária,
Baltazár Erzsébet és férje: Vásáry József,
Baltazár László és neje: Spence Patricia,
Baltazár Izabella és férje: Dr. Kontsek Béla,
Baltazár Éva és férje: Dr. Molnár Elek.

Unokái:

Kolozsváry Kiss Kató, Kolozsváry Kiss László,
Vásáry Erzsébet, Vásáry Tamás, Molnár Éva,
Kontsek Izabella.

Testvére:

Baltazár János és neje: Christoph Eleonóra
leányával Máriával.

Sógora: U. Szabó Antal.

Sógornői:

özv. U. Szabó Ferencné született Márk Ilona.
özv. U. Szabó Mihályné született Kazai Gizella.

Unokahúgai:

U. Szabó Erzsébet Dr. Nagy Elekné,
U. Szabó Ilonka Dr. Uzonyi Györgyné,
U. Szabó Mária Szilágyi Béláné.

Az összes többi rokoncsaládok nevében is.

CXII. Zsolt. 6. Mivelhogy sohasem ingadoz, örök emlékezetben lesz az igaz.

A TISZÁNTÚLI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET mély fájdalommal tudatja, hogy püspöke

D. DR. BALTAZÁR DEZSŐ

a Református Egyetemes Konvent és Zsinat, a közös protestáns bizottság és a debreceni Presbiterium elnöke; m. kir. titkos tanácsos, a magyar törvényhozás felsőházának tagja; az I. oszt. magyar érdemkereszt, a vöröskereszt I. oszt. díszjelvényeinek birtokosa; a debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetem református hittudományi, jog- és államtudományi karának tiszteleti doktora; Debrecen sz. kir. város és Hajdú vármegye törvényhatósági bizottságainak örökös tagja; az Országos Református Lelkészegyesület elnöke; több tudományos társaság tiszteleti és rendes tagja; számos egyházi és társadalmi egyesület díszelnöke, stb.

Istenben vetett hittel tűrt hosszas szenvedés után nemes lelkét visszaadta Teremtőjének.

Nagy halottunkat augusztus hó 29-én, szombaton délelőtt 9 órakor a debreceni Kollégium dísztermében, majd 1/2 10 órakor a Nagytemplomban tartandó gyászistentisztelet után a Köztemetőben, Debrecen várostól adományozott díszsírhelyen temetjük.

Debrecen, 1936 augusztus 25.

Predikátor könyve XII. 7. Elmegy az ember az ő örökös házába és az utcán körüljárnak a sírok.

A DEBRECENI REFORMÁTUS EGYHÁZ PRESBITERIUMA mélységes fájdalommal és Isten örök akarátában való megnyugvással jelenti, hogy szeretett lelkipásztora és lelkészelnöke

D. DR. BALTAZÁR DEZSŐ

A TISZÁNTÚLI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET PÜSPÖKE, A MAGYARORSZÁGI REFORMÁTUSOK ZSINATÁNAK ÉS KONVENTJÉNEK LELKESZI ELNÖKE

életének 65.-ik esztendejében, debreceni lelkipásztorkodásának és püspökségének 25.-ik évében rövid és súlyos szenvedés után, augusztus hó 25.-én, visszaadta lelkét az Örökkévalónak. Temetése augusztus hó 29.-én, délelőtt 9 órakor lesz a Kollégium dísztermében és a Nagytemplomban történő gyászszeretartás után, a Köztemető díszsírhelyén.

Debrecen, 1936. évi augusztus hó 25.-én.

„Sem halál, sem élet, sem fejedelemségek, sem hatalmasságok, sem jelenvalók, sem következendők, sem magasság, sem mélység, sem semmi más teremtmény nem szakaszthat el minket az Isten szerelmétől, mely vagyon a mi Urunk Jézus Krisztusban.“
Római levél 8: 38—39.

A DEBRECENI M. KIR. TISZA ISTVÁN-TUDOMÁNYEGYETEM RECTORA ÉS TANÁCSA, AZ EGÉSZ TANÁRTESTÜLET, különösbbe pedig a református hittudományi- és a jog- és államtudományi Karok, mely megilletődéssel jelentik, hogy Főtiszteletű és Nagyméltóságú

D. DR. BALTAZÁR DEZSŐ

a Tiszántúli Református Egyházkerület püspöke, a magyarországi Református Konvent és Zsinat lelkészi elnöke, a magyar országgyűlés Felsőházának tagja, belső titkos tanácsos, egyetemünk református hittudományi-, valamint jog- és államtudományi Karainak honoris causa doctora

1936. évi augusztus hó 25-én, mélységes fájdalomkra elhunyt.

A megboldogult nagyférfit, mint Nagymagyarország utolsó református püspöke, — döntő módon résztvett Tisza István-Tudományegyetemünk megalapítási munkálataiban s azóta is egyetemünknek állandó oszlopa és erős támasza maradt.

Hősi módon harcolt egyetemünk épsége fentmaradásáért és mindig előljárt, ha az egyetem érdekeinek előmozdításáról volt szó. Ifjúságunk nehéz életküzdelmét messzemenő, melegsívű támogatásával segítette. Sohasem kért, mindig csak adott.

A nagyférfit emléket kegyelettel áldjuk, örök időre átadjuk egyetemünk Évkönyveinek s míg élünk, szívünkbe zárva hordozzuk.

Legyen nyugalma az Úrban csendes!

A B. F. R. A.

„Jaj! de árván ül a nagynépű város!”

Jer. Sir. I. r. 10. v.

A DEBRECENI REFORMÁTUS KOLLÉGIUM mely fájdalommal jelenti, hogy

D. DR. BALTAZÁR DEZSŐ

a Tiszántúli Református Egyházkerület püspöke, a Református Egyetemes Konvent és Zsinat elnöke, a debreceni református Kollégium igazgatótanácsának elnöke stb.

augusztus hó 25-én az élők sorából a minden élő ember útján Istenéhez költözött és árván hagyta féltőn szeretett Kollégiumát.

Nagy halottunk porrészeit augusztus 29-én helyezük örök nyugalomra a Debrecen sz. kir. város által a Köztemetőben adományozott díszsírhelyen a Kollégiumban d. e. 9 órakor kezdődő és a Nagytemplomban 1/2 10 órakor folytatódó gyászszertartás után.

Debrecen, 1936 augusztus hó 26.

„Akik sokakat igazságra visznek fénylenek, miként a csillagok, örökkön örökké!”

Dániel XII. r. 3. v

DEBRECEN SZ. KIR. VÁROS ÉS A TISZÁNTÚLI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET KÖNYVNYOMDA-VÁLLALATÁNAK FELÜGYELŐ-BIZOTTSÁGA mély gyásszal tudatja, hogy vállalatunk felügyelőbizottságának évtizedeken keresztül buzgó, kiváló tagja

FŐTISZTELETŰ ÉS NAGYMÉLTÓSÁGŰ
DR. BALTAZÁR DEZSŐ

A TISZÁNTÚLI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET PÜSPÖKE,
AZ EGYETEMES KONVENT ÉS ZSINAT ELNÖKE,
M. KIR. TITKOS TANÁCSOS

folyó hó 25-én délután 5 órakor elhunyt.

Elhunyt vállalatunkra pótolhatatlan veszteség. Áldásos munkája, melyet vállalatunk fejlesztése, fenntartása, felvirágoztatása érdekében végzett, soha el nem felejthető érdemei lesznek, amelyet vállalatunk évszázados történelme fog megörökíteni és az utókornak átadni.

Temetése folyó hó 29-én, szombaton délelőtt 9 órakor a Kollégiumból, fél 10 órakor a Nagytemplomból lesz.

EMLÉKEZETÉT MEGŐRÍZZÜK!

Debrecen, 1936. augusztus hó 25-én.

DEBRECEN SZ. KIR. VÁROS ÉS A TISZÁNTÚLI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET KÖNYVNYOMDA-VÁLLALATÁNAK FELÜGYELŐBIZOTTSÁGA.

Részvényilvánítások.

Lapunk zártáig Püspök úr családjához, az egyházkerülethez és püspöki hivatalhoz tömegesen érkeznek a távirati részvényilatkozatok.

Magyarország Főméltóságú Kormányzójától, Hinterisből a következő távirat érkezett a Kegyelmes Asszony címére:

„Mély megilletődéssel értesültem Nagyméltóságodnak érdemekben gazdag férjének gyászos elhunytáról. Fogadják kérem mélyen érzett részvételemet. *Horthy.*”

Meleghangú táviratot küldtek még a következők:

Gömbös Gyula miniszterelnök; gróf Széchényi Bertalan felsőházi elnök; Lázár Andor igazságügyminiszter; Darányi Kálmán földműv. miniszter; Winchler István; dr. Balogh Jenő, dr. Ravasz László püspök; báró Radvánszky Albert; Dr. Pesthy Pál; Kapi Béla ev. püspök; Kovács Sándor ev. püspök; dr. Benelek Zoltán; Tóth István; államtitkár; Tasnádi Nagy András államtitkár; Marschall Ferenc államtitkár; báró Vay László főispán; Kölesy Sándor polgármester, Dr. Szálkay Antal hajdúböszörményi polgármester; Kunhegyes község; Dr. Füredy Ferenc, Budapest; Magyar Bertalan, Budapest; Szabó Géza, Tót-vázsony; Mátészalkai Közgazdasági Bank; Fenyő Miksa, Budapest; Dr. Szabó Aladár, Budapest; Farkas szerkesztő, Budapest; Dr. Mády lelkipásztor, Budapest; Cserneczy család, Nagyvárad; Kunhegyesi gyülekezet; Tiszaföldvári gyülekezet; Bihar-érmelléki tanítóegyesület; Ujpesti izr. hitközség; Kisújszállási izr. hitközség; Tóth János, Kunmadaras; Rákócziúfalvai gyülekezet; Alexander Imre; Endrei hódmezővásárhelyi polgármester; gróf Tisza Lajos; Némethy Károly; Dr. Gaál Endre; Boér Elek; Dr. Kispárti János; Máramaros-ugocsai egyházmegye; Ormós Lajos

ORTE elnök; Debreceni üzletvezetőség; Gyáriparosok Szövetsége; Dr. Strausz István; Szász Károly; Újfalussy Gábor; Kesserű Lajos; Szomjas Gusztáv; Hegyaljai Kiss Géza; Káldy Jenő; Bessenyei Zénó; Dr. Patay Miklós; Horváth Árpád; vitéz Maklár Lajos; Kisújszállási gimnázium; Debreceni aut. orth. izr. hitközség; Magyar Általános Hitelbank; Debreceni fiú felsőkereskedelmi iskola; Belvárosi Takarékpénztár; Springer Stefánia; Kárpáti Elemér; Dr. Udvarnoki Béla; Bartha László; Kálnoki Bedő Sándor; Gyomai egyház; Debreceni baptista egyház. Dunamelléki egyházkerület. Sebestyén Jenő theol. akadémiai igazgató, Preszly Elemér belügyi államtitkár. Vésztői izr. hitközség. Magyarországi baptisták. Feministák Egyesülete. Medgyasszay Vince püspök. Papp Gusztáv. Stern Samu. Berecs Zoltán. Putnoki izr. hitközség. Dr. Mendy Károly. Teleszky János. Dr. Kiss József. Battonyai izr. hitközség, dr. Wünsch Frigyes, Auer Pál, Tripolszky Pál és Gusztáv.

Személyesen fejezték ki részvétüket az egyházkerület vezetősége és a püspöki hivatalnál:

Kiss Ferenc; Csikesz Sándor; Gál Samu; Köblös Samu; Ormós Lajos ORTE elnök; vitéz Csánky Adorján; Barabás Samu; Dr. Erdős József; Dr. Nánássy Andor; Harsányi Gusztáv; Molnár Zoltán; Ferenczy Károly; Magyar Bertalan; Dr. Farkas Pál, Baja Mihály; Dr. Dancsházy Sándor; Dr. Balogh Gyula; Siposs Imre; Gács Demeter; Nagy Lajos; Papp Imre; Kántor József; Halász András; Bagdy Dániel; Mezey Béla; Bottka Géza; Dr. Veress István; Nagy Lajos; Dr. Szász Imre; Sesztina-Nagybákay Jenő; Dr. Radó Rezső és még igen sokan mások is.

Értesítés.

Püspök urunk temetése a kibocsátott gyászjelentések szerint a Kollégiumból s utána a Nagytemplomból fog történni.

Tájékoztatásul közöljük, hogy mivel a kollégiumi díszterem befogadóképessége csekély, az ott tartandó gyászszertartáson csak az egyházkerületi közgyűlés tagjai, Debrecen sz. kir. város és a debreceni református egyház képviselői jelenhetnek meg, illetve kaphatnak helyet.

Felkérjük a küldöttségeket, hogy kijelölendő helyeiket a Nagytemplomban szombaton reggel félkilenc és kilenc óra közötti időben elfoglalni szíveskedjenek. Helyeket fenntartani csak azoknak a küldöttségeknek tudunk, amelyek megjelenésüket a küldötttek számával együtt legkésőbb pénteken reggel kilenc óráig a püspöki hivatalnak bejelentik.

K Ü L Ö N F É L É K

Baltazar Dezső jubilaris alapot létesített a tiszántúli egyházkerület, amelyhez már eddig is tekintélyes adományozások történtek. Adományok a tiszántúli református egyházkerület pénztári hivatalába küldendőek annak jelzésével, hogy a pénz a Baltazar Dezső-alapnak szól.

Dr. Baltazar Dezső püspök úr arcképe. Dienes János neves festőművész megfestette a kollégiumi díszterem számára Püspök urunk életnagyságú arcképét. Az eredeti kép nagysága 205 × 135 cm. A nagyszerű képről jólsikerült reprodukció fehér kartonnal együtt cca 65 × 45 cm. nagyságban megrendelhető a püspöki hivatal útján. Ára keret nélkül, a püspöki hivatalban átvéve 9 P, kerettel és beüvegezve 13 P. Vidékre szállítás és csomagolási költséggel együtt 10 P. bekeretezve és üvegezve (szállítás és csomagolással együtt) 15 P. A kép kiválóan alkalmas lelkési irodákba, egyházi tanástermekbe, tanterembe és református egyesületi helyiségekben való elhelyezésre. Kérjük a megrendelni szándékozókat, hogy megrendeléseiket és a kép árát megelőzően küldjék be Futó András püspöki titkár címére, Debrecen, Kálvin-tér 17. alá.

Konez Aurélné kúntiteltése. Kormányzó úr Öfömlétősége a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr előterjesztésére megengedte, hogy özv. Konez Aurélné Karácson Ottilia debreceni református „Dóczy”-leánygimnáziumi és leányinternátusi igazgatónak nyugalombavonulása alkalmából, a középiskolai oktatás terén sok éven át kifejtett buzgó és eredményes munkásságáért elismerése tudtul adassék.

A Dóczy-tanítónőképzőintézet új igazgatója. Dr. Papp Ferenc eddigi tanítónőképzőintézet igazgatónak leánygimnáziumi igazgatóvá s egyben az intézet központi igazgatójává történt megválasztásával, a megüresedett tanítónőképzőintézet igazgatói tisztségére az igazgatótanács egyhangúlag Dr. Vekerdy Béla debreceni református főgimnáziumunk kiváló tanárát választotta meg. Az új igazgatót szeretettel köszöntjük s új munkakörében végzendő munkája elé szép reménységgel nézünk.

Konventi választás. A középiskolai tankönyvbizottságba Dr. Ravasz Árpád nyugalombavonulása és Dr. Besenyei Lajos lemondása következtében Szathmáry Ákos leánygimnáziumi tanárt és Dr. Papp Ferenc egyházkerületi középiskolai felügyelőt választották meg.

Gyakorlógimnázium Debrecenben. A Kultuszminiszter rendelkezése folytán a debreceni m. kir. Középiskolai Tanárképzőintézet mellett megnyílik szeptemberben a gyakorlógimnázium, mely ebben a tanévben I. és V. osztályú lesz.

Vasutas konferencia Debrecenben és Nyíregyházán. Az egyházi vezetés alatt álló Magyar Vasutas Misszió szeptember 12-én (szombaton) d. u. Debrecenben, 13-án Nyíregyházán konferenciát rendez. Nagyon kéri e lap

vasutas olvasóit, hogy lehetőleg családtagjaikkal jöjjenek el lehetőleg mindkét konferenciára. Ingyenes szállásról és étkezéssel gondoskodik a rendezőség. Mindenki kérjen azonnal részletesebb felvilágosítást a Magyar Vasutas Misszió titkárától (Nagy Irén Budapest, VIII., Gyulai Pál-u. 9., I.), mert csak a részletek ismerete alapján lehet mindazoknak helyesen és idejében jelentkezni, akiknek szállásra van szükségük, vagy a közös étkezésekben részt ohajtanak venni. A lelkész urakat és a belmissziói munkásokat arra kéri a misszió, hogy az itt közöltetek hozzák minél több vasutas tudomására és azonnali jelentkezésre kéri fel őket. Mindezt a Magyar Vasutas Misszió előre is nagyon hálás köszönetet mond.

HIVATALOS ÉRTEŚÍTÉS

Pályázati hirdetmények.

Büdszentmihály önálló református orgonistakántori állásra pályázatot hirdetünk. Fizetés: készpénz 304 P. helyi évek után ötödéves korpótlék: 18 hold 1100 □-öles szántóföld: 27 mázsa búza: 12 mázsa búza, mint stóla-váltáság terménypénzül fizettetik; lakás természetben. Kötelesség: mindennemű kántori teendők végzése; heti 2 órai énektanítás; egyházi énekkar vezetése; belmissziói munkában segédkezés. Állás november 15-én elfoglalandó. Föld egy évre felesbe van kiadva presbitérium által, mit megválasztandónak el kell fogadni. Pályázók egy meghatározandó napon saját költségükön bemutatkozhatnak. Lelkési hivatal.

Fényeslitke református egyháza pályázatot hirdet a nyugdíjazás folytán megüresedett női tanítói állásra. Javadalom: törvényszerű egyháztól és államtól. Egy szoba, konyhas lakás. Kötelessége az I. és II. vegyes-osztályok, illetve a presbitérium által kijelölt osztályok vezetése, belmissziói munkában segédkezés, női kézimunkatanítás az I—VI. leányosztályokban. Mindenféle korteskedés vagy a pályázónak az egyházban választás előtt való megjelenése kizárási ok. A szükséges okmányokkal felszerelt és választóbélyeggel ellátott pályázatok 1936 szeptember 5-ig adandók be a Református Lelkési Hivatal, Fényeslitke címére.

A Füledsi református iskolaszék pályázatot hirdet nyugdíjazás folytán megüresedett kántortanítói állásra. Javadalom és kötelesség törvényszerű, úgyszintén a pályázati határidő. Értékegység 49. Református Iskolaszék p. Kölce.

A gyomai református egyház a „Néptanítók Lapja”-ban pályázatot hirdetett a nyugdíjazás folytán megüresedett tanítói állásra. Javadalom díjlevél szerint. Ezidőszent az állás helyi javadalma 56 értékegység, a többi államszegély. Lakás vagy e helyett lakbér. Kötelessége törvény szerint. Legátustartás. Az összes belmissziói munkákban való segédkezés. A reá bízott osztályok vezetése. Pályázathoz törvény szerint szükséges okmányok választóbélyeggel Iskolaszékhez küldendőek. A pályázó érdekében ajánlás vagy közbenjárás: kizárási ok. Pályázati határidő: 1936 szept. 13. napja. Ha helyben működő tanító választatik ezen állásra, annak helyére is lehet ez alkalommal pályázni. Pályázatban jelölni kell, hogy mindkét állásra pályázik-e? Iskolaszék.

Mezőtúr református egyháza pályázatot hirdet egy nyugdíjazás folytán megüresedett férfitanítói állásra. Javadalom: helyi hozzájárulás egyháztól a kezdőfizetés 50%-a, törvényszerű lakbér, vagy természetben lakás, és államszegély. Kezdő tanító segédtanítói minőségben alkalmaztatik. Kötelesség: az Iskolaszék által reabízott osztály vagy osztályok vezetése, belmissziói munkákban való segédkezés. Pályázati határidő szeptember 28 déli 12 óra. Választás államszegély kiutalása után válik érvényessé. Állás választás után azonnal elfoglalandó. Szabályszerűen felszerelt s választóbélyeggel is ellátott kérvények Falussy Gusztáv református lelkész, iskolaszéki elnök címére küldendőek.

Tiszaderzs református egyháznak presbitériuma pályázatot hirdet nyugdíjazás folytán megüresedett III. sz. tanítónői állásra. Fizetés: helyi javadalom, 50% készpénz és lakás; 50% államszegély. Kötelessége: presbitérium által reabízott osztályok vezetése, belmissziói munkák végzése. Pályázati határidő augusztus 30. Állás iskolai év kezdetén elfoglalandó.